

Nieuwsbrief Nieuw Bibliotheekwerk

nr. 7, jaargang 3, juli 2003

Redactie: Wim Keizer, tel. 023 – 5546387, e-mail wkeizer@probiblio.nl. Uitgave: Vereniging PBC's.

Van de redactie

Vier V's zijn héél belangrijk.

We moeten van S'en naar P's.

Welke R en M ga je kiezen en wat heeft dat voor gevolgen voor E?

Lees het in deze NNB.

En in het supplement: de SVZPP (de stand van zaken per provincie).

Wim Keizer
11 juli 2003

Op zoek naar het DNA van de bibliotheeknetwerken: van *power* naar *passion*

"Netwerken kenmerken zich door horizontale verhoudingen, in plaats van hiërarchische verhoudingen". Een uitspraak van adviseur, docent, onderzoeker en ondernemer Erik Mandersloot, directeur van bureau Meeting More Minds uit Amsterdam. De Vereniging PBC's had de heer Mandersloot als netwerkspecialist gevraagd voor een studiebijeenkomst op 5 juni. Daar namen zowel directeuren als voorzitters van PBC's aan deel.

Wat is eigenlijk een netwerk? Daar is geen ondubbelzinnig antwoord op mogelijk. De heer Mandersloot zei dat de ontwikkelingen rondom netwerken nog niet zijn uitgekristalliseerd. Naast het al geciteerde kenmerk, zei hij dat er vier netwerk-V's te onderscheiden zijn: Visie, Vertrouwen, Vrijheid en Verantwoordelijkheid.

Definities

Enkele netwerkdefinitie van de heer Mandersloot zijn:

"Netwerken zijn informele, productieve, duurzame samenwerkingsrelaties. Netwerken ontwikkelen zich organisch in de tijd. Ze passen zich aan de dynamiek van de omgeving aan".

"Netwerken zijn gebaseerd op wederzijdse afhankelijkheid en een vergaande vorm van verantwoordelijkheid naar elkaar toe".

En nog een kenmerk: "In netwerken werken mensen met zeer verschillende achtergronden samen. Diversiteit en pluriformiteit zorgen voor vernieuwing in denken en doen".

Hij had ook nog het volgende lijstje:

Netwerken....
....zijn verbindingen tussen mensen
....bestaan uit productieve relaties
....kan je niet organiseren
....kan je niet regisseren
....worden gebonden door een gedeelde visie en gedeelde belangen
....kan je creëren door een bepaalde manier van werken
....moeten continu gevoed worden
....groeien organisch
....ondervinden hinder van rigide structuren/processen
....zijn afhankelijk van mensen
....zijn gebaseerd op vertrouwen.

"Eigen fit"

De heer Mandersloot zei dat er bij netwerken een "eigen fit" nodig is op het specifieke werk waar het om gaat. Dat is anders dan bij de traditionele business-unit-structuur. Een netwerk is meer organisch, om mee te kunnen bewegen met veranderingen. Hierbij horen ook zaken als online-werken en zelfstandig werkende, moeilijk aan te sturen kenniswerkers. Dit vraagt om een andere manier van organiseren. Bij de traditionele structuur gaat het ook veel meer om een ketenbenadering (dingen stap voor stap doen), terwijl netwerken een geïntegreerde benadering (dingen tegelijk doen) mogelijk maken.

Mandersloot liet aan de hand van powerpointplaatjes zien dat de overgang van de traditionele unit-structuur naar netwerken evolutionair verloopt. Er zijn verschillende tussenstadia. Maar nadelen van de unit-structuur zijn dat deze leidt tot een eilandencultuur (intern gericht), onderbenutting van synergieën in de hand werkt en radicale innovaties afremt.

De aanwezigen stelden vast dat sommige PBC's wellicht te lang in de unit-structuur zijn blijven hangen. Maar de plaatjes over unit-structuren (met als aloude basis het leger) en de netwerken zijn ook van toepassing op de medewerkers zelf. Ook personeel veranderen kost tijd, men is niet zo maar toe aan het oppakken van eigen verantwoordelijkheden en afgerekend worden op resultaten.

Drie provincies

Na de algemene inleiding, vertelden Ria Verstappen, Annemarie Kuipers en Theo de Koning hoe in bibliothecair Limburg, respectievelijk Gelderland en Noord-Brabant wordt omgegaan met het begrip netwerkvorming of vernieuwing van het netwerk.

Limburg

De provincie **Limburg** gaat er van uit dat er in vier regio's (Maastricht-Mergelland, Parkstad, Westelijke Mijnstreek en Noord- en Midden-Limburg) regionale back-offices komen. Deze kunnen samen met de desbetreffende bibliotheken worden beschouwd als "basisbibliotheek", maar op zichzelf ook als "mini-PBC". De provincie wil van de huidige 1,58 miljoen aan Symbiose ca. 1,13 miljoen euro aanwenden voor de regionale back-offices (mits de gemeenten hun bijdrage aan de bibliotheken optrekken tot een niet nader gespecificeerde "landelijk norm"). Daarnaast gaat er dan ca. 454.000 euro naar een nieuwe Provinciale Service-organisatie voor bibliotheekwerk en cultuur, die wordt afgesplitst van het huidige Symbiose. De provinciale bijdrage wordt nog met ca. 907.000 euro verhoogd, als de gemeenten hun bijdrage aan bibliotheken optrekken.

De beoogde taken van de Service-organisatie noemt men "netwerktaken". Het gaat om automatisering, innovatieve projecten en adviezen. De regio's gaan zelf de traditionele provinciale dienstverlening doen, zoals rayondirectie, mediabeheer,

personeelsadministratie en bibliobussen. Deze dienstverlening "daalt in" in de regio. Daarbij is het adagium: taak over, mens en budget over (de mensen volgen de geldstroom). Daar moeten nog tijdsafspraken over gemaakt worden. Als de regio's hun schaal voor bepaalde taken echter toch te klein vinden, kunnen ze taken aan elkaar uitbesteden of aan de Provinciale serviceorganisatie. (Voor meer informatie: zie het overzicht per provincie bij deze Nieuwsbrief).

Gelderland

Mevrouw Kuipers meldde dat er in **Gelderland**, net als in andere provincies, al lang een netwerk was van de kleinere bibliotheken en de PBC. Het knelpunt is hoe je de grotere daarbij krijgt. Dat blijkt alleen te kunnen door helemaal opnieuw te beginnen, want men zag de PBC en de kleinere bibliotheken als een machtsblok. Er is veel gepraat over netwerken, waarbij veel concept-stukken in de prullenbak zijn verdwenen.

In november lag er een voorstel waarbij het nieuwe servicebedrijf (bestaande uit een facilitaire poot en een bibliotheekinhoudelijke poot) en een kenniscentrum zouden worden aangestuurd door een directie, met daarboven een Raad van Toezicht en een Raad van Bibliotheken. Maar daar was vrijwel iedereen tegen.

Toen kwam er een model waarbij het kenniscentrum en het servicebedrijf allebei een directie met een Raad van Toezicht zouden hebben. Maar dit werd weer veel te zwaar voor het kenniscentrum (van ca. 3 fte) gevonden.

De derde poging is nu aanvaard: Biblioservice wordt per 1-1-2005 een Servicebedrijf, met twee units: Bibliotheekwerk en Facilitair. De aansturing geschiedt door een Raad van Toezicht en een Raad van Bestuur (= directie). Het Servicebedrijf onderhoudt een klant-leverancier-relatie met de basisbibliotheken. Wat eerst "Kenniscentrum" werd genoemd, gaat nu "Innovatiecentrum" heten. Het innovatiecentrum wordt huishoudelijk en organisatorisch ondergebracht bij het Servicebedrijf, maar zal inhoudelijk worden aangestuurd door een Stichting Gelderse Bibliotheken (SGB), waartoe het huidige Gelders Directieoverleg (GDO) zich zal omvormen.

Noord-Brabant

De heer De Koning begon zijn verhaal met te melden dat in **Noord-Brabant** de klad in het proces is gekomen, omdat een aantal basisbibliotheken-in-wording rechtstreeks subsidie wil van de provincie en niet voelt voor het substitutie-verhaal (in plaats van provinciale subsidie op o.a. directievoering subsidie op andere producten en diensten van het nieuwe Facilitaire Bedrijf).

Uitgangspunten zijn in Brabant: twee activiteiten, n.l. 1. de vorming van basisbibliotheken en 2. de vorming van een Brabants bibliotheeknetwerk. Dat netwerk moet modern, hedendaags, uitdagend en flexibel worden. De *backbone* wordt de ICT. De basisbibliotheken moeten geen eilanden worden waarin iedereen hetzelfde ontwikkelt.

De Koning noemde als kenmerken van een netwerkorganisatie:

- een niet-hiërarchische relatie tussen de netwerkpartners;
- zelfstandige partners: operatie op eigen kracht;
- transparantie en openheid;
- open informatie-uitwisseling met behulp van ICT;
- het combineren van elkaars kerncompetenties en positionering;
- desgewenst centraal georganiseerde functies;
- gelijktijdig verschillende relaties zoals: vaste plek in "eigen organisatie", deelname aan projectteams en element in het kennisnetwerk.

Netwerk *enablers* zijn:

- ICT: drijvende factor;
- Los-vaste vormen: competenties i.p.v. functies;
- Normen en waarden: vertrouwen;
- Besturing: matchmaking i.p.v. managing;
- Mensen: netwerkers mobiliseren mensen.

Verder noemde hij een aantal elementen dat ook in de presentatie van Mandersloot naar voren was gekomen.

Van S'en naar P's

In de discussie en reflectie na de presentaties bleek dat men in veel provincies nog met de drie S'en van *Strategy*, *Systems* en *Structure* bezig is, terwijl het bij netwerken veel meer moet

gaan om de drie P's van *Purpose*, *People* en *Process*, ofwel: van *power* naar *passion*.

Mevrouw Kuipers meldde dat men in Gelderland zo moe gestreden was over de drie S'en dat men zich nu maar richt op de drie P's. De heer Mandersloot noemde dit geen slechte zaak, maar zag het als een fase waar men doorheen moet.

Sommigen meenden echter dat het bibliotheekwerk de neiging heeft te blijven hangen in de S'en. Mandersloot vond dat bibliotheekvernieuwing niet alleen een zaak van de bobo's moet blijven, maar dat het belangrijk is dat ook de andere personeelsleden meedoen en dat ook die netwerkgedrag leren vertonen. Waarom mislukken fusies zo vaak: omdat de mensen die het moeten doen niet kunnen samenwerken. De boodschap is dus: werk aan die mensen, aan de personeelsleden, daar gaat het om, die moeten het waarmaken.

Als probleem bij de netwerkvorming in de bibliotheekwereld kwam nog ter tafel dat er zo veel verschillende partijen bij betrokken zijn. De heer Mandersloot zei dat het goed is de gemeenten en provincies een rol in het netwerk te geven. "Het zal lastig zijn, maar kan de moeite waard zijn".

Geld verdienen of geld uitgeven? Op zoek naar R, E en M

Gaan de PBC's straks als omgevormde organisaties geld verdienen of geld uitgeven? Ofwel: worden het commerciële bedrijven of worden het provinciale diensten (onderdeel van een provincie)? De heer Jan de Vuijst, hoogleraar Informatiewetenschap te Tilburg en als adviseur betrokken bij bibliotheekvernieuwing, stelde deze vraag 25 juni tijdens een door het landelijk procesbureau georganiseerde werkconferentie over provinciale netwerkvorming. Voor deze werkconferentie waren PBC-directeuren, provinciale ambtenaren en directeuren van grotere en kleinere bibliotheken uitgenodigd, alsmede vertegenwoordigers van NBLC en WSF.

Driehoek

De heer De Vuijst schetste een driehoek met op de punten de R van Rol, de M van Markt en de E van Expertise. Wat de rol betreft,

zijn de meest extreme mogelijkheden - die allebei legitiem zijn - het commerciële bedrijf en de provinciale dienst. Maar als de keus eenmaal gemaakt is, heeft dat grote gevolgen voor alle andere aspecten.

(Hiermee sloot hij aan bij m'n commentaar "Retorische bedrijfsleven en overheid door elkaar" in de Nieuwsbrief van april/mei - wk)
Ook de M van markt is zeer belangrijk: voor wie willen de provinciale organisaties er zijn? Ook hier is een breed scala van keuzes mogelijk, van smal (alleen bibliotheken), naar breed (eigenlijk onbegrensd). Externe en interne factoren bepalen uiteindelijk de keus. En met die interne factoren kwam hij o.a. op de E van Expertise: welke expertise is er al en welke heb je nodig? De expertise zit bij de mensen en het veranderen van mensen is heel moeilijk. De keus voor R en M bepaalt E, maar E kan ook bepalend zijn voor de keus die je bij R en M kunt maken.

Noord-Brabant en Groningen

Twee PBC-vertegenwoordigers gaven een beeld van de situatie in hun provincie, Theo de Koning voor Noord-Brabant en Henk Pilon voor Groningen.

In **Noord-Brabant** is een belangrijk item, zoals al eerder belicht is, of de provincie wel of geen subsidie rechtstreeks aan basisbibliotheken gaat verstrekken. De heer De Koning vindt dat overheids gelden zo efficiënt mogelijk besteed moeten worden en dat er voor veel zaken voldoende schaalgrootte moet zijn om die efficiency te bereiken.

De heer Pilon schetste de situatie in **Groningen** (zie hiervoor ook het overzicht per provincie bij deze Nieuwsbrief) als een geslaagd voorbeeld van een netwerk. Dankzij de fusie tussen het back-office-gedeelte van de Openbare Bibliotheek Groningen en de PBC Groningen, bestaat nu Bibliothet Groningen. Hierdoor kan de aandacht in deze provincie veel meer naar inhoud dan naar structuur gaan. Wat de schaalgrootte betreft, is het adagium: lokaal wat kan, bovenlokaal wat moet. In Groningen toont elke bibliotheek commitment met het netwerk en is er bereidheid om lokale autonomie in te leveren ten gunste van het grotere geheel.

Nijmegen

Desgevraagd zei directeur Willem Huberts van de Bibliotheek Nijmegen dat het primaat

van het openbare bibliotheekwerk op het lokale vlak ligt. Hij verwacht van een provinciale ondersteuningsinstelling een vraaggerichte opstelling. Niet de provincie bepaalt wat er in Nijmegen moet gebeuren, dat bepaalt de lokale bibliotheek.

Een vertegenwoordiger van een kleinere bibliotheek vond provinciale ondersteuning belangrijk. Hij voelde niet voor het idee van centrumbibliotheken (waar volgens hem sommige basisbibliotheken nog naar streven).

Jan Ewout van der Putten (NBLC) zou het meer over het netwerk willen hebben en minder over de instituten als bibliotheken en PBC's.

Voorbeelden netwerk

Eric Koopmanschap (provincie Noord-Brabant) vond dat er in zijn provincie allerlei niet-rationele elementen in de discussie een rol spelen.

Hetty Janssen (CBD Fryslân) noemde de Friese keus - de directeurs van de basisbibliotheken vormen het bestuur van de nieuwe serviceorganisatie - een goed voorbeeld van netwerkvorming.

Henk Middelveld (OBD) meldde dat in Overijssel in feite DOBO (Directieoverleg Bibliotheken Overijssel) het netwerk is. De provinciale subsidie gaat naar de OBD, maar met instemming van alle bibliotheken en gemeenten. De bibliotheken vormen een Raad van Deelnemers (een soort aandeelhouders) van de OBD. De provincie heeft indertijd extra subsidie gegeven om de voorwaarden van de OBD voor 30-min en 30-plus-gemeenten gelijk te kunnen trekken.

Wanneer succesvol?

Op de vraag wanneer de provincies het proces succesvol vinden verlopen, kwamen uiteenlopende antwoorden. Het verhaal van de keuzen rond R, E en M geldt niet alleen op provinciaal, maar ook op lokaal en landelijk niveau. Afstemming daartussen is lastig.

Conclusie

Wim Kamerman (procesbureau) concludeerde veel meningen gehoord te hebben, maar dat "we er nog niet uit zijn". Hij vond het lastig criteria te vinden om zinvol verder te gaan. Met name de provinciale ambtenaren (de coördinatoren bibliotheekvernieuwing) hadden behoefte aan deze uitwisseling. "Op welke manier

gaan we verder? Of moet het toch maar per provincie?", vroeg Kamerman zich af.

De heer Koopmanschap zei behoefte te hebben aan een aantal modellen, zoals die er gaan komen voor het werkgeverschap. Op basis daarvan kan dan per provincie bekeken worden waar men het beste voor kan kiezen.

Stand van zaken provincies: samenvatting en *commentaar*

In het supplement bij deze Nieuwsbrief staat de stand van zaken per provincie (peildatum 11 juli 2003). Hieronder een korte samenvatting, gevolgd door commentaar.

Basisbibliotheken

In vrijwel alle provincies wordt gewerkt aan of gedacht over schaalvergroting van het lokale niveau. Friesland is het verst. Hier starten per 1-1-2004 daadwerkelijk 6 nieuwe bibliotheekclusters. Afgezien van de gemeente Smallingerland (Bibliotheek Drachten), zijn alle bibliotheken betrokken bij een cluster.

In de andere provincies zijn basisbibliotheken in verschillende stadia van onderzoek of ontwikkeling en kan er een aantal per 1-1-2004 klaar zijn, maar zeker niet provinciebreed.

Een aardig bijverschijnsel is overigens het grensoverschrijdende denken: Utrechtse bibliotheken naar Gelderland en Noord-Holland, een Zuid-Hollandse naar Noord-Holland, Limburgse naar Noord-Brabant en zelfs Belgische naar Noord-Brabant.

Naam, vorm en aansturing PBC-nieuwestijl

Ook hier is Friesland het verst, als gekeken wordt naar uitvoering Koepelconvenant. De stichting CBD wordt per 1-1-2004 stichting Serviceorganisatie, met de clusterdirecteuren (basisbibliotheekdirecteuren) als bestuurslid (en een onafhankelijk voorzitter).

Groningen, Drenthe en Overijssel hadden al veranderingen doorgevoerd voor het Koepelconvenant.

Gelderland, Utrecht, Noord-Holland, Zuid-Holland, Zeeland en Noord-Brabant zijn bezig, maar concepten moeten nog worden geconcretiseerd.

Limburg splitst van Symbiose een Provinciale Service Organisatie af, maar verlegt tot nu toe provinciale taken voor een belangrijk deel naar 4 regionale backoffices ("mini-PBC's").

Flevoland had geen PBC, maar start nu met een bibliotheekbureau voor bovenlokale taken.

Formeel werkgeverschap voor voormalig "aangesloten" bibliotheken

In Groningen, Drenthe en Overijssel wordt geen werkgeverschap overgedragen aan basisbibliotheken. Overijssel kiest een nieuwe variant van centraal werkgeverschap (WIN: werkgeverschap in netwerkverband).

In Friesland en Noord-Brabant wordt het werkgeverschap aan basisbibliotheken overgedragen. De provinciale subsidies op directievoering worden stopgezet en voor andere producten en diensten ingezet. Er blijft wel provinciale subsidie voor P&O-ondersteuning.

In Limburg gaat het werkgeverschap naar de regionale backoffices of clusters (waar die er komen).

In Gelderland, Utrecht, Noord-Holland, Zuid-Holland en Zeeland zijn nog geen definitieve oplossingen. In Noord- en Zuid-Holland wil men wel af van het twee-petten-probleem: als er een soort gezamenlijk werkgeverschap komt, dan niet bij ProBiblio, maar bij een nieuwe werkgeverstichting.

Regio- of rayondirectie

Provinciale subsidie op directievoering wordt in alle provincies - behalve Limburg - afgeschaft, de functie rayon- of regiodyrectie verdwijnt. (In Limburg "daalt rayondirectie in" in de regio).

Data:

Groningen: nog geen datum

Friesland 1-1-2004

Drenthe: nog geen datum

Overijssel: al sinds 1-1-1987

Gelderland: 1-1-2005

Utrecht: nog geen datum

Noord- en Zuid-Holland: 1-1-2006

(voorlopige datum)

Zeeland: nog geen datum

Noord-Brabant 1-1-2004 (of zo veel later als de betrokken basisbibliotheken er komen)

Limburg: 1-1-2004 (voorgenomen start indaling, als regio's er klaar voor zijn)

Kennis- of innovatiecentrum

Moet overal nog (verder) vorm krijgen. In Friesland zijn concrete ideeën, in Overijssel zijn concrete ideeën en is er ook al ervaring mee opgedaan.

Subsidie-inzet provincies

Behalve in Limburg, zijn er geen plannen om basisbibliotheken (of regionale backoffices) rechtstreeks te subsidiëren. In enkele provincies is druk vanuit basisbibliotheken op de provincie om dit wel te doen.

Commentaar

Een item dat impliciet of expliciet de discussies over bibliotheekvernieuwing blijft beheersen is de vraag wat uit oogpunt van efficiency de meest gewenste schaal is. Daar dwars doorheen blijft het een feit dat Nederland 3 bestuurslagen kent, maar dat de omvang van gemeenten en provincies aanzienlijk verschilt. Welke gemeenten en welke provincies hebben toevallig precies de juiste schaal? Het is nooit echt berekend. Maar de grootste al bestaande basisbibliotheken zijn qua werkgebied groter dan de kleinste PBC's. Dus de gedachte basisbibliotheken en PBC's in elkaar te schuiven blijft intrigeren. We zien nu al dat het begrip "basisbibliotheek" in de praktijk ook kan worden ingevuld als: groep van bibliotheken die samen een regionale backoffice ("mini-PBC") in stand houden. Maar wanneer wordt zo'n "PBC" te mini? En wanneer is een basisbibliotheek (BB) te maxi?

De Raad voor Cultuur wilde in 1998 vereenvoudiging door van twee lagen uit te gaan: regio's van 400.000 tot 500.000 inwoners en het land. En per regio één bibliotheekorganisatie (betaald door de gezamenlijke gemeenten in die regio en de provincie van die regio). Alles bij elkaar in de regio in één hand: frontoffices, back-offices, facilitaire diensten, werkgeverschap. Dus geen competentiestrijd over wie wat moet doen. Het was toen niet haalbaar, maar het blijft een mooie utopie. Wie eerlijk is, zal moeten toegeven dat het rapport van Meijer c.s. (met basisbibliotheken van 35.000 tot 80.000 inwoners) een slap compromis was van het advies van de Raad voor Cultuur en dat het Koepelconvenant (zonder iets te zeggen over omvang) een slap compromis was van "Meijer".

Friesland is nu de eerste provincie die daadwerkelijk invulling geeft aan het Koepelconvenant. Dat is op zichzelf een felicitatie waard: lokale bibliotheekorganisaties blijken na enige provinciale regie provinciebreed bereid te zijn samen te gaan in regio's. Toch passen er ook vraagtekens. Voor grotere bibliotheken die niet waren "aangesloten" bij de CBD zijn de clusters een schaalvergroting. Maar hoe zit het met alle kleinere die wel waren "aangesloten"? Schaalvergroting? Of is het eigenlijk schaalverkleining? Deze vraag geldt natuurlijk niet alleen voor Friesland, want in menig andere provincie komt men op soortgelijke schaalgroottes. Wat kunnen de BB'en Doezeldal, Zwettemond of Mummeldam met 76.000, 138.000 respectievelijk 221.000 inwoners allemaal zelf, bijvoorbeeld op het gebied van personeelsbeleid? *Denken* ze niet meer aan te kunnen dan ze *eigenlijk* kunnen?

De 400.000 tot 500.000 inwoners van de Raad voor Cultuur (dat is meer dan Flevoland en Zeeland, het is precies Drenthe en het is maar iets minder dan Groningen en Friesland) vormden een robuuster aantal. Vanuit oogpunt van de grotere provincies (Overijssel, Utrecht en Limburg, elk rond de 1 miljoen, en Gelderland, Noord-Brabant en de beide Hollanden, van 2 tot 3,5 miljoen) nog wat aan de kleine kant! Maar zoals Eric Koopmanschap (provinciaal ambtenaar Noord-Brabant) op 25 juni zei: allerlei niet-rationele elementen spelen in de discussies een grote rol. Dat geldt ook hiervoor. Bibliotheekwerk gaat echter over het grote belang van adequate informatie om rationele beslissingen mee te nemen. De ratio zal dus overwinnen (ooit). In een tijd van bezuinigingen, waarin efficiënt (maar natuurlijk ook effectief) aanwenden van middelen meer nadruk krijgt, gebeurt het misschien wat eerder.

Het kan even duren, maar de BB Flevoland, de BB Zeeland, de BB Groningen, de BB Drenthe, de BB Friesland, maar ook de BB Overijssel komen er aan. Netwerken waren er al, maar worden completer en krijgen een nieuwe, modernere betekenis. Als men Vol Vertrouwen, in Volle Vrijheid, met het Volle Verstand en met Veel Visie samen de Verantwoordelijkheid oppakt, kun je zo'n nieuw netwerk, na verdere evolutie, ook gewoon BB noemen. Dat de evolutie in Zuid-Holland (met 92 gemeenten) wat langer

duurt dan in Flevoland (6 gemeenten) snapt iedereen.

WK

Stuurgroep roept kwartiermakers op

Via het NBLC heeft de landelijke stuurgroep in een brief aan het provinciale directieoverleg per provincie mensen opgeroepen zich bij het procesbureau aan te melden als "kwartiermaker" om de vorming van basisbibliotheken een handje te helpen. Met name de kleinere gemeenten hebben ondersteuning nodig. De landelijke stuurgroep betaalt de inzet van de kwartiermakers voor een nader vast te stellen aantal dagen, voor de verkennende fase van eventuele samenwerking.

Pilot-provincies

Ook is er een aantal "pilot-provincies". Daar hoort o.a. Noord-Holland bij. Hier is de heer Eugène Geradts van organisatieadviesbureau Eugenius bezig als kwartiermaker. Hij brengt de stand van zaken per regio in kaart en heeft verder de opdracht helderheid te verschaffen over dwarsverbanden, en verbindingen te leggen naar de andere deelprocessen, namelijk netwerkvorming en de omvorming van ProBiblio. De provincie zegt: "Na deze uitgebreide inventarisatie zijn er aanbevelingen voor de volgende stap in het proces. Wij kunnen dan bekijken op welke wijze wij gemeenten die een basisbibliotheek willen vormen kunnen ondersteunen, bijvoorbeeld door middel van organisatorische, juridische en/of financiële adviezen". De provincie wil de OCenW-gelden voor 2003 na 1 oktober inzetten op implementatie van plannen (m.a.w.: de onderzoeksfases moeten dan afgerond zijn).

Normenclub van start gegaan

De projectgroep "normen" is van start gegaan. In het werkprogramma van de landelijke stuurgroep staat dat er een startnotitie "Normen basisbibliotheek" zal worden gemaakt. Trekkers zijn NBLC en VNG. Doel: Aan de hand van gekwantificeerde normen de voorwaarden en faciliteiten benoemen waarmee een

bibliotheek een optimale dienstverlening kan realiseren.

Uiteraard geheel niet-institutioneel tot stand gekomen, bestaat de normenclub uit de volgende personen:

- Marcel Eijffinger (ministerie OCenW)
- Marijke van der Hoff (ProBiblio)
- Carin Klompen (NBLC)
- Rianne Lannoye (VNG)
- Gusta Lebbink (Laurenzo)
- Arend Middelveld (Biblionet Groningen)
- Hanke Roos (DOB Den Haag)
- Hans Speentjes (gemeente Delft)
- Rammy Speyer (ProBiblio)
- Lenie van der Werf (PBC Drenthe)
- vertegenwoordiger IPO

Smaakmakersconferentie WSF-nieuwe-stijl

Naast "Normen basisbibliotheek" staat ook het onderwerp "Wetenschappelijke steunfunctie" (WSF) op het werkprogramma van de landelijke stuurgroep. Voor dit onderwerp is het Interprovinciaal Overleg (IPO) de trekker. Doel: Herbezinning op positie, taken en organisatie van de WSF-bibliotheek, uitmondend in een bestuurlijk en inhoudelijk breed gedragen visie en een handreiking aan de partners.

Het streven is in december 2003 een visie op de WSF te hebben en een handreiking aan de stuurgroep te kunnen geven.

Daartoe wil IPO o.a. een "smaakmakersconferentie WSF-nieuwe-stijl" organiseren. Voor het voorbereiden van deze conferentie komen bijeen:

- Francien van Bohemen (WSF-bureau)
- Lia van Dijk (prov. ambtenaar Friesland)
- Henk Ewoldt (OB Tilburg, WSF)
- Wim Keizer (Ver. PBC's, SOOB NH, BOZH, ProBiblio)
- Astrid Vlug (prov. ambtenaar NH)
- Eveline de Graaff (IPO)

P. Mekking: Laat bibliotheekvernieuwing geen bibliotheekvernieling worden

"Laat "bibliotheekvernieuwing" geen "bibliotheekvernieling" worden". Dat zegt Paul Mekking, directeur van ProBiblio, in zijn hoedanigheid als lid van de Zuid-Hollandse

Stuurgroep Modernisering Openbaar Bibliotheekwerk, in een column in het juninummer van de Nieuwsbrief Cultuur in Actie van Zuid-Holland.

Het valt hem op hoe ongelofelijk gecompliceerd het bibliotheekwerk en dus ook de bibliotheekvernieuwing is: "Spelers zijn in Noord- en Zuid-Holland: bibliotheek-medewerkers, bibliotheekdirecties, bibliotheekbesturen, gemeenteambtenaren, wethouders, ProBiblio-medewerkers, de ProBiblio-directie, de Stichting Overleg Openbaar Bibliotheekwerk (SOOB) NH, de Stichting Bibliothekenoverleg Zuid-Holland (BOZH), provincieambtenaren, gedeputeerden, een provinciale programmagroep, een provinciale stuurgroep, de staatssecretaris van OCenW, ambtenaren van OCenW, een landelijke stuurgroep, een landelijk procesbureau, de Vereniging van openbare bibliotheken NBLC, de VNG, IPO en dan vergeet ik er vast nog een paar. Ik zie een speelveld vol onzekere factoren (en dus onzekere spelers): als nu maar iedereen hetzelfde spel speelt en weet welke rol hij heeft..."

Vier antwoorden

Hij zegt verder: "Ik geloof in bibliotheekvernieuwing, maar ik geloof ook dat de gecompliceerdheid een sterk vertragende factor is. Ik zie daar vier antwoorden op:

1. In een speelveld vol onzekere spelers is het noodzakelijk dat enkele spelers een duidelijke lijn uitzetten, niet alleen over de structuur maar ook over de inhoud. ProBiblio is in overleg met de beide provincies over haar eigen rol daarin.
2. In een gecompliceerd proces is het uiterst noodzakelijk de ambities realistisch te houden.
3. In plaats van te rekenen op extra rijks gelden, moet gerekend worden op (flinke) bezuinigingen. Ik pleit er dan ook voor om het vernieuwingsgeld dat er nu nog is zo pragmatisch mogelijk in te zetten op concrete verbeteringen en het geld niet te laten weglekken naar allerlei onderzoeks- en organisatieadviesbureaus.
4. Ik pleit er voor geen oude schoenen weg te gooien voor je nieuwe hebt. Laat "bibliotheekvernieuwing" geen "bibliotheekvernieling" worden, maar laten we het goede dat er is behouden en versterken".

H. Dik: PBc Drenthe blijft onmisbaar

"De PBc als facilitair bedrijf blijft onmisbaar, alleen al voor de ondersteuning, bijscholing en doorstroming van het personeel. Je moet er toch niet aan denken dat al die kleine bibliotheken zelf personeel in dienst hebben! Ze hebben niet de kennis voor een goed personeelsbeleid, er is nauwelijks doorstroming en er zijn al helemaal geen promotiemogelijkheden". Dat zegt oud-directeur Henk Dik van de PBc Drenthe in een interview in het juninummer van het personeelsblad van de PBc, Praot.

Assen en Hoogeveen

Hij zegt verder: "Ook op het gebied van automatisering en marketing is de PBc van groot belang. De plaatselijke bibliotheken moeten aangeven wat voor producten de PBc moet leveren. Als je dat effectief wilt doen is dat voorbehouden aan een grotere organisatie. Drenthe is klein, maar er zijn altijd nog mensen in Assen en Hoogeveen die niet willen samenwerken. Een belangrijke reden is m.i. dat de directeuren die daar zitten doodsbenauwd zijn voor hun baantje en dat de besturen bang zijn de zeggenschap over de eigen bibliotheek te verliezen, niet echt een visionair standpunt in deze tijd".

Fusie alle 6 Flevolandse bibliotheken 2 stappen te ver; bibliotheekbureau op komst

Het bestuur van de Bibliotheek Lelystad heeft in 2002 voorgesteld tot een fusie te komen van alle zes Flevolandse bibliotheken (Noordoostpolder, Urk, Dronten, Lelystad, Zeewolde en Almere). Dat werd door de andere echter gezien als *twee stappen* te ver. Aldus meldt het jaarverslag 2002 van de Stichting Samenwerkende Bibliotheken Flevoland (SSBF). Ook andere voorstellen (van provincie en het Provinciaal Directie Overleg) vonden nog geen weerklank. Wel was iedereen het er over eens dat het huidige samenwerkingsverband, de SSBF, niet valide meer is en aan vervanging toe is.

Stijging 60 %

In Flevoland wordt nu gestreefd naar een bibliotheekbureau, een soort kleine PBC,

voor een aantal bovenlokale taken. De provincie wil in drie jaar 300.000 euro meer ter beschikking te stellen voor het nieuwe bureau. In totaal investeert de provincie ruim 775.000 euro in het Flevolandse bibliotheekstelsel, een stijging van het bestaande budget met 60%.

Een persbericht van de provincie zegt: "Met een professioneel Flevolands Bibliotheekbureau kunnen de bibliotheken betere dienstverlening garanderen: klantgericht, betrouwbaar, en met een goede prijs-kwaliteitverhouding. Het nieuwe bureau, waarvoor overigens nog een naam moet worden bedacht, gaat bestaan uit een beleidsmedewerker en een directeur die, in nauwe samenwerking met een aantal mensen dat al binnen de bibliotheken werkt, op provinciaal niveau aan de slag gaan. Dit betekent dat dienstverlening niet meer hoeft te lijden onder de concurrentie die tot nu toe bestaat tussen lokale en provinciale taken".

WSF in Almere

De provincie wil een "wetenschappelijke steunfunctie" aanhaken bij de bibliotheek Almere. Alle andere bibliotheken in Flevoland kunnen van deze functie gebruik maken.

Naar drie clusters in Zeeland

Het ziet er naar uit dat er in Zeeland drie clusters van bibliotheken komen. Dat meldt de Nieuwsbrief Vernieuwingsproces Bibliotheekwerk Zeeland.

Het gaat om:

1. **Oosterschelderegio** (Schouwen-Duiveland, Tholen en Zuid-Beveland met de gemeenten Borsele, Goes, Kapelle en Reimerswaal,)(149.000 inw.)
2. **Walcheren** (Middelburg, Vlissingen en Veere)(113.000 inw.)
3. **Zeeuwsch-Vlaanderen** (Sluis, Hulst, Terneuzen)(108.000 inw.)

In **Zeeuwsch-Vlaanderen** zijn de handtekeningen gezet voor een intentieverklaring tot fusie.

In de **Oosterschelderegio** is men druk bezig met onderzoek. De verwachting is dat in april 2004 de eerste contouren voor de nieuwe organisatie zichtbaar zullen zijn en

dat er per 1 januari 2005 een nieuwe bibliotheekorganisatie kan zijn.

Ook op **Walcheren** is onderzoek gaande. De Nieuwsbrief meldt dat de bibliotheken van Vlissingen en Middelburg een verschillende inhoudelijke visie hebben en een verschillende visie op de manier waarop nieuwe diensten en doelgroepen moeten worden benaderd. De OB Vlissingen is een gemeentelijke dienst. De OB Middelburg is onderdeel van de Zeeuwse Bibliotheek (formeel een gemeenschappelijke regeling van de Stichting OB Middelburg, de provincie Zeeland en de gemeente Middelburg).

Friese regiodirecteuren zijn kwartiermaker

De drie regiodirecteuren van de CBD Fryslân zijn allen benoemd tot kwartiermaker (aankomend directeur) van een bibliotheekcluster.

Bij het verschijnen van deze Nieuwsbrief was het totale plaatje (elk cluster een kwartiermaker, elke regiodirecteur en directeur een nieuwe functie) echter nog niet helemaal rond.

DOBB voorlopig informeel

Het nieuwe Noord-Brabantse directieplatform (dat de naam DOBB, Directie Overleg Brabantse Bibliotheken) heeft gekregen) houdt in 2003 een informele status. Na 2003 wil men beslissen of het een vereniging of stichting moet worden.

De provincie Noord-Brabant erkent het DOBB als gesprekspartner en brengt belangrijke voorstellen bij het DOBB in.

Er is een voorlopig db (agendacommissie) bestaande uit:

- Jan Timmermans (oud-wethouder Tilburg)(voorzitter en adviseur)
- Joep van Dijk (directeur OB Breda)(secretaris)
- Anneke Schellens (directeur OB Valkenswaard)
- Mari Nelissen (directeur OB Oss)

Er was al een Overleg Basisbibliotheken. Dat heeft nu de status gekregen van Brabantse projectgroep voor de fusie-

bibliotheken. De bibliotheken die niet zelf in een fusieproces betrokken zijn (die van Eindhoven, Veldhoven, Den Bosch, Breda en Roosendaal) nemen niet meer deel aan de projectgroep fusiebibliotheken. Leden van het DOBB zijn de directeuren van de huidige zelfstandige (basis)bibliotheken en de beoogde directeuren van de basisbibliotheken-in-wording. Daar horen twee rayondirecteuren van de PBC Noord-Brabant bij (voor Altena en Land van Cuijk) en een lokaal bibliotheekmanager van de PBC (GBBL: Gemert-Brakel, Boekel en Laarbeek).

Overigens is het verwerven van de status van "beoogd BB-directeur" een tamelijk natuurlijk proces. Slechts in enkele gevallen wordt voorzien dat er meerdere kandidaten zullen zijn. Het Overleg Basisbibliotheken wil nog een document over de benoemings-procedure opstellen, maar het wordt nog niet urgent gevonden.

Internationaal symposium kleine kernen in Drenthe en Overijssel

Het NBLC, het Vlaamse Centrum voor Openbare Bibliotheken (VCOB), de PBC Drenthe, de OBD en de Vereniging PBC's organiseren van 25 t/m 27 september een internationaal symposium over bibliotheekwerk in landelijke gebieden.

Op **donderdag 25 september** is de start met lezingen en discussie in de Statenzaal van de Bibliotheek Zwolle. Dagvoorzitter is Leo Voogt (lid Raad voor Cultuur en voormalig secretaris-generaal IFLA). Er zijn bijdragen uit *Engeland* (David Lightfoot, County Library Lancashire), *Denemarken* (Winnie Vitzansky, Deense Bibliotheekvereniging) en *Nederland* (Henk Middelveld, OBD).

Op **vrijdag 26 september** worden er locaties bezocht in Overijssel en Drenthe (Zwartsluis, Aalden en Orvelte).

Op **zaterdag 27 september** kan er gevaren en gefietst worden in en rond Giethoorn.

De kosten zijn (incl. 3 hotelovernachtingen in Zwolle) **300 euro**.

Aanmelden kan via het NBLC (fax 070 - 3090200, e-mail cursusbureau@nblc.nl), tot 1 september.

Het hele programma is 4 juli naar o.a. alle PBC-directies gezonden.

Vereniging PBC's wil netwerkclub

De Vereniging PBC's heeft 2 juli het volgende persbericht laten uitgaan:

De leden van de Vereniging PBC's vinden het niet zinvol op de huidige wijze door te gaan als studie- en informatieclub. Hoewel veel waarde wordt gehecht aan de onderlinge uitwisseling van informatie over de bibliotheekvernieuwing (themabijeenkomsten, maandelijkse digitale Nieuwsbrief Nieuw Bibliotheekwerk) vindt men de huidige Vereniging met haar 10 leden te smal. Onderwerpen kunnen met meer mensen erbij beter, breder en diepgaander worden behandeld. De leden van de Vereniging PBC's hebben dan ook op 16 juni het principebesluit genomen de Vereniging op te heffen en een nieuwe netwerkclub van directeuren (die werkzaam zijn in het bibliotheekwerk) te (helpen) oprichten.

Als start voor deze netwerkclub zal er in het najaar een inspirerende bijeenkomst voor directeuren worden georganiseerd. Het bestuur van de Vereniging heeft het bestuur van DOS hierover rechtstreeks geïnformeerd.

In januari was met het bestuur van DOS gesproken over het idee van een Centrum voor Directeuren, zoals dat gepresenteerd was in de NBLC-stukken van de ledenvergadering van december 2002. De besturen van DOS en de Vereniging besloten op basis daarvan al samen te gaan werken (gemeenschappelijke thema's, studiereizen). Aanleiding voor dit gesprek in januari was het streven van DOS om samen met de Vereniging en met LDO te komen tot een Centrum voor Directeuren dat open staat voor directeuren van (basis)bibliotheken en directeuren van voor (basis)bibliotheken werkzame facilitaire bedrijven. Op 30 juni is er opnieuw overleg met het DOS-bestuur geweest. Toen is afgesproken dat het bestuur van DOS in de ledenvergadering van oktober 2003 zijn leden zal voorleggen positief te besluiten

over samengaan met de Vereniging PBC's, in een op te richten Centrum voor Directeuren.

Het feit dat de uitwerking van het Centrum voor Directeuren op zich liet wachten, was voor de Vereniging mede aanleiding 16 juni te besluiten zich aan te sluiten bij het initiatief van DOS om te komen tot een brede netwerkclub van directeuren, gericht op informatie-uitwisseling en studie over onderwerpen die de hele doelgroep interessant vindt. Uitgegaan wordt van (financiële) onafhankelijkheid van het NBLC. Het NBLC (en andere organisaties) zijn welkom als sponsor, maar de Vereniging wil de gewenste verbreding daar niet van laten afhangen.

Als het idee van de netwerkclub aanslaat, zal de Vereniging voor 1 januari 2004 het besluit nemen zichzelf formeel per 1 januari 2005 op te heffen. Statutair geldt er een opzegtermijn van een jaar. Een deel van de reserves van de Vereniging kan worden gebruikt voor het opstarten van de netwerkclub. De formele ontbinding van de Vereniging kan in 2004 plaatsvinden.

Verdere informatie bij:

- Ria de Herder (voorzitter), e-mail: ria.de.herder@pbcndrenthe.nl, tel. 0592 - 381139;
- Theo de Koning (secretaris), e-mail t.dekoning@pbcnb.nl, tel. 013 - 4656701;
- Wim Keizer (ambtelijk secretaris), e-mail wkeizer@probiblio.nl, tel. 023 - 5546387.

Data 2003 Vereniging PBC's

De data voor voorgenomen bijeenkomsten Vereniging PBC's in 2003 zijn:

- **do. 25 sept., vr. 26 sept., zat. 27 sept.:** meerdaags symposium Drenthe/Overijssel over kleine kernen, georganiseerd door NBLC, VCOB, PBC Drenthe, OBD en Vereniging PBC's. (aanmeldingen tot 1 sept. via NBLC)
- **do. 13 nov., vr. 14 nov.:** voorlopige data voor conferentie als start netwerkclub van directeuren.